

2015-03-10 Nr. 04/07

į 2015-02-03

Nr. S 2015(24.6-2400)-12-544

Lietuvos bankui

DĖL DOKUMENTO „GRYNUJŲ PINIGŲ PASIŪLOS SISTEMOS PERTVARKA“ VIEŠOS DISKUSIJOS

Lietuvos bankų asociacijos nariai išnagrinėjo dokumento siūlomas grynųjų pinigų pasiūlos sistemos pertvarkos priemones ir teikia atsakymus į viešojoje diskusijoje nurodytus klausimus:

K1. Ar esama grynųjų pinigų pasiūlos sistema visiškai atitinka rinkos poreikius? Jeigu ne, kuriuos procesus siūlytumėte keisti? Kurių grynųjų pinigų pasiūlos sistemos dalyvių vaidmuo galėtų būti efektyvesnis?

Manytume, kad esama grynųjų pinigų pasiūlos sistema didžiąja dalimi atitinka rinkos poreikius, žinoma, sistema būtų efektyvesnė, esant trumpesniajam grynųjų pinigų ciklui. Pinigų pervežimo įmonių (toliau – PPI) vaidmuo, perėmus tam tikras Lietuvos banko teikiamas funkcijas / paslaugas, galėtų būti ženklėsnis ir efektyvesnis, nors iš kitos pusės, tai padidintų komercinių bankų kaštus, mokant PPI už tam tikras paslaugas, kurias šiuo metu nemokamai teikia Lietuvos bankas (pvz., monetų ritiniavimas), taip pat padidėtų bankų grynųjų pinigų, laikomų pinigų pervežimo įmonėse, limitai ir tikėtina, kad bankai turėtų prisidėti prie padidėjusių draudimo kaštų pinigų pervežimo įmonėms padengimo. Tačiau, taip pat manome, kad PPI funkcijos galėtų būti efektyvesnės, užtikrinant didesnę šių įmonių paslaugų teikimo savarankiškumą, bankams nedalyvaujant kiekviename santykių su Lietuvos banku žingsnyje. Kaip žinia, bankams tenka dalyvauti kiekvieno PPI reiso į Lietuvos banką smulkiuose etapuose – priduoti ekipažą, teikti užsakymą ir pan. PPI galėtų pačios organizuoti ir vykdyti, pavyzdžiui, grynųjų pinigų atsargų pasipildymą, pertekliaus išvežimą į Lietuvos banką.

Taip pat siūlytume tokius esamos sistemos pakeitimus:

a) po euro įvedimo atsiradus pareigai pinigų tvarkytojams tikrinti eurų autentiškumą ir tinkamumą pakartotiniam išleidimui į apyvartą, reikalingas aiškesnis tokios veiklos reglamentavimas, ypač dėl atsakomybės pasidalinimo ir nuostolių dengimo neatitikimų atvejų (pvz., jei vienas tvarkytojas supakavo X banko pinigus ir pervežė juos Y bankui);

b) efektyvesniai sistemos veikimui tikėtumėmės didesnio Lietuvos banko lankstumo atliekant kasdienes operacijas, pvz.:

(1) šiuo metu bankas suveda paraišką į LITAS sistemą, gauna krovinio barkodus, kuriuos perduoda pinigų pervežimo bendrovei. Būtų efektyviau, jei PPI galėtų tiesiogiai susivesti informaciją apie būsimą krovinį į centrinį banką, patys gauti reikalingus barkodus ir toliau ruošti krovinį;

(2) po euro įvedimo atsirado platus pakavimo standartų pasirinkimas. Manome, kad užtektų turėti mažiau, nes dabartinė įvairovė atrodo per paini, ypač derinant būsimą krovinį su PPI;

- (3) monetos šiuo metu užsakomos prieš 2 d. d. Atsiradus nenumatytam poreikiui, bankas teikia prašymą išduoti tam tikrą monetų kiekį. Gal būtų įmanoma reaguoti lanksčiau ir išvengiant papildomų prašymų rengimo;
- (4) prieš planuojant krovinį į centrinį banką, bankas turi pateikti įgaliotus asmenis, kurie pristatys konkretų krovinį. Reikalavimas kas kartą iš naujo suvesti įgaliotus asmenis reikalauja papildomo laiko administravimui. Manome, kad šio reikalavimo galima būtų atsisakyti, nes Lietuvos bankui yra pateiktas bendras sąrašas įgaliotų asmenų, tad nėra pagrindo dubliuoti informacijos.

K2. Ar Lietuvos teisėje tinkamai įgyvendinti grynųjų pinigų tvarkymo veiklą reglamentuojantys Europos Sąjungos ir Europos Centrinio Banko teisės aktai? Gal tam tikrus grynųjų pinigų pasiūlos sistemos proceso dalyvius ir pačią veiklą reikėtų reglamentuoti išsamiau, kiek tai neprieštarauja Europos Sąjungos ir Europos Centrinio Banko teisės nuostatom?

Pagrindinės nuostatos ir principai integruoti į Lietuvos teisinę sistemą, tačiau, manome, kad, siekiant užtikrinti tinkamą Europos Sąjungos ir Europos Centrinio Banko teisės aktų reikalavimų vykdymą ir vieningą tokių reikalavimų suvokimą, išsamesnis / detalesnis reglamentavimas ir / ar teisės aktų nuostatų išaiškinimas būtinas. Peržiūrint pinigų tvarkytojų veiklą dėl eurų autentiškumo tikrinimo ir pakartotinio išleidimo į apyvartą reglamentuojančius Lietuvos banko aktus, buvo pastebėti neatitikimai ir neaiškumai (pvz., dėl įtariamų padirbtais perdavimo policijai laikotarpio, ekspertizės tvarkos vykdymo ir pan.). Kai kurie bankai kreipėsi į Lietuvos banko Pinigų gamybos organizavimo ir ekspertizės skyrių. Atsakymai ir išaiškinimai pateikti, tačiau teisės aktuose neaiškumai išlieka – matytume poreikį patikslinti.

Be to, kaip jau minėta, po euro įvedimo atsiradus pareigai pinigų tvarkytojams tikrinti eurų autentiškumą ir tinkamumą pakartotiniam išleidimui į apyvartą, reikalingas aiškesnis tokios veiklos reglamentavimas, ypač dėl atsakomybės pasidalinimo ir nuostolių dengimo neatitikimų atvejų (pvz., jei vienas tvarkytojas supakavo X banko pinigus ir pervežė juos Y bankui).

Dar matytume poreikį aiškiau reglamentuoti grynųjų pinigų ekspertizės atlikimo tvarką ir trukmę, kad galutiniam paslaugos gavėjui (banko klientui) būtų galima aiškiai apibrėžti, per kiek laiko jis gali tikėtis sulaukti atsakymo.

K3. Ar Lietuvos teisėje nustatytos poveikio priemonės grynųjų pinigų tvarkytojams yra pakankamos ir ši teisė atitinka Reglamentą (EB) Nr. 1338/2001, Reglamentą (ES) Nr. 1210/2010 ir Sprendimą ECB/2010/14, kiek tai susiję su įvairove poveikio priemonių, kurios gali būti taikomos už pareigos atlikti eurų autentiškumo ir tinkamumo apyvartai tikrinimą prieš jų pakartotinį išleidimą į apyvartą nevykdymą?

Teisės aktuose nurodytos poveikio priemonės kol kas atrodo pakankamos, nes dar nėra tokių įvykių patirties, nors galbūt būtų galima plėsti poveikio priemonių sąrašą atsižvelgiant į pažeidimo mastą. Taip manome, kad poveikio priemonės turėtų būti taikomas grynųjų pinigų tvarkytojo, o ne jo darbuotojų ar vadovų, atžvilgiu.

K4. Ar Lietuvoje galiojančio pinigų pervežimo įmonių veiklos teisinio reguliavimo pakanka? Kokių rizikų gali kilti pinigų pervežimo įmonės bankroto atveju galiojant tokiam teisiniam reguliavimui?

Mūsų manymu, lyginant su bankų veiklos teisine baze, PPI veiklos reguliavimo nepakanka, įvertinus tai, jog šios įmonės taip pat užima svarbią poziciją grynųjų pinigų sistemoje. Rinkoje šiuo metu veikia 2 pagrindinės pinigų pervežimo įmonės, vienos iš jų bankrotas gali turėti didelės įtakos visos pinigų pasiūlos sistemos stabilumui, galimos papildomos išlaidos, nuostoliai, neigiama įtaka valstybės ekonominiam sektoriui. Atsižvelgiant į tai, manome, kad būtų reikalinga tokių įmonių priežiūra: finansinės padėties tikrinimas ir operacinės veiklos vykdymo priežiūra (kaip laikomasi pakavimo standartų, atliekamas eurų tikrinimas ir pan.).

Primintina, kad po euro įvedimo atsiradus pareigai pinigų tvarkytojams tikrinti eurų autentiškumą ir tinkamumą pakartotiniam išleidimui į apyvartą, reikalingas aiškesnis tokios veiklos reglamentavimas, ypač dėl atsakomybės pasidalinimo ir nuostolių dengimo neatitikimų atveju.

K5. Ar Lietuvoje veikiančioms pinigų pervežimo įmonėms suteikiant mokėjimo paslaugų teikėjo (pvz., mokėjimo įstaigos) licencijas šalies grynųjų pinigų pasiūlos sistema pasidarytų saugesnė, skaidresnė ir efektyvesnė?

Reikalavimas pinigų pervežimo įmonėms gauti / turėti Mokėjimo įstaigos licenciją, tikėtina, kad paskatintų šias įmones plėsti veiklos sritis siekiant padengti atsiradusias papildomas išlaidas, tačiau esant pakankamai mažai rinkai šalyje, tokia plėtra gali būti nesėkminga.

Mūsų manymu, tikslingiau būtų PPI suteikinti būtent pinigų pervežimui / tvarkymui skirtas licencijas, kartu apibrėžiant tokių įmonių teises, pareigas, atsakomybių ribas, reikalavimus įmonių steigimui ir veiklos vykdymui.

K6. Ar yra kokių nors kitokių esamų ar būsimų modelių, kurie turėtų būti analizuojami? Jeigu taip, prašom apibūdinti tokį modelį ir pagrįsti, kodėl jis turėtų būti analizuojamas.

Dabar taikomas modelis yra gana tinkamas, tik siekiant jį patobulinti siūlytume:

a) įvesti aiškesnį pinigų pervežimo įmonių veiklos reglamentavimą (galbūt suteikiant licenciją pinigų pervežimui / tvarkymui), aiškiai nustatant atsakomybės ribas, ypač neatitikimų atvejais;

b) aiškiai apibrėžti, kokios yra Lietuvos banko funkcijos pinigų tvarkymo sistemoje.

Svarstant alternatyvius modelius, veikiančius kitose šalyse, manome, kad komerciniai bankai nebūtų suinteresuoti kurti atskiros pinigų tvarkymo įmonės dėl reikalingų nemažų investicijų ir siekio apskritai mažinti grynųjų pinigų kiekį rinkoje. Jei vis dėlto būtų pasirinktas modelis, kai pinigų tvarkymas perleidžiamas pinigų tvarkymo įmonėms, būtų itin svarbu, kad tokių įmonių veikla būtų aiškiai reglamentuota (atsakomybės, pareigos ir t.t.) ir prižiūrima. Visgi taikant tokį modelį, nors ir sutrumpėtų grynųjų pinigų ciklas, tačiau pilnai perleidus pinigų tvarkymo funkcijas taip pat kyla grėsmė, kad pinigų tvarkymo įmonės už tam tikras paslaugas, kurias šiuo metu teikia centrinis bankas (pvz., monetų ritiniavimas), taikys mokesčius, kurie neišvengiamai atiteks galutiniam pinigų naudotojui, taigi tokia pertvarka gali būti neigiamai įvertinta visuomenės. Taigi siūlytume apsvarstyti, galbūt verta kai kurias paslaugas vis dėlto palikti centriniam bankui.

K7. Ar palaikote siūlymą peržiūrėti šalies grynųjų pinigų pasiūlos sistemos modelį? Jeigu taip, kurio modelio ar kelių modelių savybes, Jūsų manymu, tikslinga pritaikyti Lietuvai, ir kodėl?

Siūlymą peržiūrėti šalies grynųjų pinigų pasiūlos sistemos modelį palaikome. Mūsų manymu, Lietuvai tikslinga būtų, bent jau pradžioje, pritaikyti centralizuoto modelio ir dalį veiklos perdavimo modelio savybių, kadangi Lietuvoje gryniesiems pinigams yra plačiai naudojama mokėjimo priemonė, o tokiose šalyse, kaip minima dokumente, paprastai veikia centralizuotas modelis. Šalys kaimynės – Latvija ir Lenkija – turi centralizuotą modelį, o Lietuva su minimomis šalimis yra panaši tiek savo elgsena, tiek aplinka ir pačiu saugiausiu laikomas centralizuotas modelis galbūt būtų tinkamiausias. Šiuo metu pinigų pervežimo įmonės komercinių bankų pinigus rūšiuoja, tikrina autentiškumą, tinkamumą apyvartai ir pan., tad Lietuvos bankas galėtų operacinėje srityje sumažinti savo apimtį ir dalį jų perleisti pinigų pervežimo įmonėms. Kiti modeliai, kuriuose mažinamas Lietuvos banko dalyvavimas, tikėtina, padidintų komercinių bankų grynųjų pinigų tvarkymo išlaidas.

Taip pat žiūrėti susijusio klausimo K6 atsakymą.

K8. Ar grynųjų pinigų depozitinės sistemos įgyvendinimas Lietuvoje paskatintų privačių grynųjų pinigų tvarkymo centrų steigimąsi ir sutrumpintų grynųjų pinigų ciklą?

Sutinkame, kad depozitinės sistemos įgyvendinimas sutrumpintų grynųjų pinigų ciklą, kadangi matomai bankai tarpusavyje galėtų operatyviai paskirstyti perteklinius / trūkstamus grynųjų srautus ir užtikrinti rinkos poreikius. Ar tai paskatintų naujų grynųjų pinigų tvarkymo centrų steigimąsi, sunku įvertinti. Galbūt galėtų atsirasti keli centrai, veikiantys atskiruose regionuose, nors konkuruoti su dabartiniais stambiais rinkos dalyviais esant aukštam įėjimo į rinką barjerui bei jau susiklosčiusiems santykiams su klientais būtų sudėtinga. Be to, reikia įvertinti ir tai, kad jei atsirastų daugiau pinigų tvarkytojų, kyla rizika, kad taptų sudėtingiau valdyti neatitikimus (kurių skaičius dėl didesnio dalyvių skaičius, tikėtina, išaugtų). Tokiu atveju būtų reikalingas aiškus pinigų tvarkytojų veiklos reglamentavimas ir priežiūra. Be abejo, naujas grynųjų pinigų perskaičiavimo centras paskatintų konkurenciją ir verstų tobulėti esamus rinkos dalyvius.

Be to, manome, kad privačių grynųjų pinigų tvarkymo centrus be bankų vargu ar kas imtųsi steigti. Turint omenyje tai, kad didieji Lietuvoje veikiantys bankai yra užsienio bankų patronuojami, galimai Lietuvoje bus įdiegtas būtent toks modelis, koks yra šalyje, kurios dukteriniai bankai Lietuvoje dominuoja. Grynųjų pinigų ciklo ilgumas ar trumpumas nepriklauso vien tik nuo to, ar bus steigiami privatūs grynųjų pinigų tvarkymo centrai.

Pagarbiai

Prezidentas

Dr. Stasys Kropas